

Wojciech Necel

Prawo do migracji

1.Wprowadzenie; 2. Prawo do emigracji; 2.1. Zapis prawa do migracji w prawie międzynarodowym; 2.2.Zapis prawa do migracji w nauczaniu Kościoła; 3. Prawo do nie emigracji; 4.Prawo do życia w ojczyźnie i do obywatelstwa; 5.Zakończenie.

1.Wprowadzenie

Ruchy migracyjne drugiej dekady XXI w. są jednym z bardziej frapujących problemów tak dla Kościołów chrześcijańskich oraz innych Wspólnot religijnych jak i dla polityków, ekonomistów i demografów¹. Z jednej strony niepowtarzalny wkład imigrantów w życie społeczno-ekonomiczne krajów rozwiniętych oraz próby rozwiązywania problemów demograficznych i ubezpieczeniowych przy pomocy przybyszów. Z drugiej coraz wyraźniejsze próby zatrzymania imigrujących na granicach i lotniskach państw demokratycznych i uprzemysłowionych oraz rozwój wieloaspektowej „polityki strachu” przed imigrantami.

W kontekście tak zarysowanego paradoksu wydaje się konieczne wskazywanie rządów poszczególnych krajów rozwiniętych o konieczności wypracowania organicznej polityki imigracyjnej. Będzie ona zapobiegała chaosowi i niekontrolowanemu otwarciu na imigrantów. Z drugiej strony tak wypracowywania polityka będzie powodowała stwarzanie warunków godnego ich przyjęcia imigrantów oraz respektowania ich praw, a także od przybyszów będzie wymagała spełnianie obowiązków wyznaczonych przez przyjmujących ich autochtonów. Tak zarysowane procesy winny być wspierany przez prawo międzynarodowe, a w szczególności przez zabiegi Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Unii Europejskiej. W procesach tych podkreślanie prawa do migracji jako prawa podstawowego człowieka winno iść w parze z podkreślaniem prawa człowieka do życia w swojej ojczyźnie i swojej wspólnocie etnicznej a rodzina emigracyjna ma prawo do życia we wspólnocie rodzinnej.

---

¹ Por. G. F. Bentoglio, *Il magistero della Chiesa sulle migrazioni*, „People on the Move”, 45(2015) nr 123, s. 175 – 183.

2. Prawo do emigracji

Migrację jako zjawisko właściwe naturze człowieka rozumieć trzeba jako pochodną podstawowego prawa do opuszczenia swojej ojczyzny lub wspólnoty etnicznej i jednocześnie jako pochodną podstawowego prawa do powrotu do ojczyzny oraz wspólnoty etnicznej.

2.1. Zapis prawa do migracji w prawie międzynarodowym

Po zakończeniu II wojny światowej autorzy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ², doszli do wniosku, że „konieczne jest zawarowanie praw człowieka przypisanymi prawami, aby (czyt. człowiek) nie musiał – doprowadzony do ostateczności – uciekać się do buntu przeciw tyranii i uciskowi”. Wskazali wówczas, że „uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków wspólnoty ludzkiej jest podstawą wolności, sprawiedliwości i pokoju świata”. Jednocześnie byli oni świadkami niespotykanych dotąd migracji, powojennych wypędzeń oraz przymusowych przesiedleń. Zjawiska te w swojej dramaturgii były motywem przekonania, że prawo do migracji trzeba zapisać w wypracowywanym zbiorze jako jedno z podstawowych praw człowieka stających na straży jego godności i wynikających z jego natury. W konsekwencji w Deklaracji ONZ znalazł się zapis, że „każdy człowiek ma prawo opuścić jakikolwiek kraj, włączając w to swój własny”³.

Przyjmując za punkt wyjścia art. 13 Deklaracji ONZ z 1948 roku trzeba pytać o przyczyny opuszczenia przez człowieka na stałe lub na pewien okres swojej ojczyzny lub wspólnoty etnicznej. Wówczas łatwo zauważyć, że poszczególne artykuły Deklaracji pośrednio wskazują na ewentualne motywy skłaniające do emigracji, a w konsekwencji wskazują przyczyny osiedlania się w obcym środowisku i we wspólnocie o innej kulturze, języku, wyznaniu i religii. Migracje bowiem bardzo często są powodowane nieprzestrzeganiem podstawowych praw człowieka, co stawia migranta oraz jego najbliższych w sytuacjach bardzo trudnych do zaakceptowania i

---

² Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka ONZ z 1948 roku (dalej PDPC).

³ Tamże, art. 13 p. 1 – 2.

przez to zmusza do poszukiwania poza własną wspólnotą wśród obcych warunków, w których będą prowadzić godne życie, kształcić swoje dzieci, korzystać z przynależnej człowiekowi opieki zdrowotnej i innych praw podstawowych.

Do podstawowych praw człowieka według Deklaracji ONZ z 1948 roku należy również prawo ubiegania się „o azyl i korzystanie z niego w innym kraju w razie prześladowania” natury politycznej, wyznaniowej, kulturowej czy rasowej⁴.

Przykładem współczesnego politycznego zapisu prawa do migracji wyrażonego w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka są unormowania Unii Europejskiej dotyczącej jej obywateli. Traktatu z Maastricht z 7 lutego 1992 roku powołującego Unię Europejską, który w art. 17 wszystkim obywatelom państw członkowskich Unii nadał jej obywatelstwo⁵. Dzięki temu każdy obywatel Unii ma prawo do swobodnego przemieszczania się i przebywania na terytorium państwa członkowskiego⁶. Unia Europejska zapewnia swoim obywatelom przestrzeń wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości bez granic wewnętrznych, w połączeniu z jednolitym rynkiem opartym na zasadach konkurencji. Obok swobodnego przepływu towarów, usług, kapitału i przedsiębiorczości na terenie Unii gwarantowany jest swobodny przepływ osób. Obywatele Unii posiadają prawo do swobodnego poruszania się na jej obszarze nie tylko w celach turystycznych, ale celem poszukiwania pracy i tworzenia miejsc pracy oraz podejmowania studiów⁷.

Zapis traktatu z Maastricht znajduje swoje reperkusje w Traktacie Amsterdamskim z 1997 r. i w Traktacie Lizbońskim z 2007 r. oraz w Karcie Praw Podstawowych z 2000 r. Regulując przepływ ludności wewnątrz Stefy Schengen zarówno Unia Europejska, a nade wszystko ONZ zwraca uwagę nie tylko na migrację z przyczyn ekonomicznych, ale podkreśla prawo do migracji również z przyczyn natury religijnej, politycznej i kulturowej oraz zwraca uwagę na nowe kategorie migrantów, w tym na kobiety i dzieci będące przedmiotem handlu. Poprzez kolejne traktaty, konwencje i deklaracje zarówno organizacje międzynarodowe jak i poszczególne państwa pragną uregulować współczesny przepływ uchodźców i

---

⁴ Tamże, art. 14.

⁵ Por. Z. Brodecki, *Prawo europejskiej integracji*, Warszawa 2001, s. 23 – 25.

⁶ Prawo to przysługuje przy zachowaniu art. 39 Traktatu o Unii Europejskiej dającego możliwość ograniczenia prawa swobodnego poruszania ze względu na porządek publiczny, bezpieczeństwo publiczne i zdrowie publiczne.

⁷ Por. W. Necel, *Polish-language pastoral care in countries of the European Union*, Poznań 2010, s. 20-21.

przymusowo przesiedlonych oraz ich osiedlanie w kraju docelowym. Wśród dokumentów wprowadzających ochronę uchodźców i przymusowo przesiedlonych oprócz wskazanych wyżej należy wymienić jeszcze Konwencję Genewską z 1951 r., a następnie Protokół Nowojorski (1967 r.), Konwencję Wykonawczą Układu z Schengen (1990 r.), Konwencję Dublińską (1990r.).

2.2.Zapis prawa do migracji w nauczaniu Kościoła

Pius XII w konstytucji *Exsul Familia* z 1952 r.⁸ nie definiuje prawa do migracji, jednak zdaniem papieża jest ono *implicite* wyrażane w historii opieki Kościoła nad migrantami i uciekinierami⁹, a także leży u podstaw strukturalnej organizacji duszpasterstwa emigracyjnego¹⁰.

Ważną próbę zdefiniowania podstawowego prawa człowieka do migracji podjął Jan XXIII w encyklice *Pacem in terris* z 1965 roku. Ojciec św. wychodząc od podstawowej konieczności pokojowego współżycia między ludami i narodami podkreślił¹¹, że „wszelkie współżycie ludzkie, aby było dobrze zorganizowane i rozwijało się pomyślnie, musi opierać na podstawowej zasadzie, że każdy człowiek jest osobą, to znaczy istotą obdarzoną rozumem i wolną wolą, wskutek czego ma prawa i obowiązki, wyływające bezpośrednio i równocześnie z własnej jego natury. A ponieważ są one powszechne i nienaruszalne, dlatego nie może się ich w żaden sposób wyrzec”¹². Następnie Jan XXIII wyliczył podstawowe prawa człowieka, które są nierozdzielnie związane z obowiązkami oraz z poszanowaniem praw i obowiązków innych ludzi, a także z obowiązkiem współdziałania w duchu odpowiedzialności, prawdy, sprawiedliwości i pokoju. Wśród tak wyliczonych oraz sprecyzowanych podstawowych praw i obowiązków autor *Pacem in terris* umieścił przynależne każdemu człowiekowi nienaruszalne prawo do „pozostawania na obszarze swego własnego kraju lub też zmiany miejsca zamieszkania. A nawet – jeśli są do tego słuszne przyczyny – ma on (czyt. człowiek) prawo zwrócić się do innych państw z

⁸ Pius XII, Konstytucja *Exsul Familia* (dalej EF), „Studia Polonijne” 4(1081), s. 15 – 58.

⁹ Tamże, cz. I, s. 15 – 48.

¹⁰ Tamże, cz. II, s. 48 – 58.

¹¹ J. Majka, *Katolicka nauka społeczna*, Warszawa 1988, s. 387. Autor podkreśla, że Jan XXIII zwrócił uwagę na konieczność uznania społeczności ludzkiej jako wartości duchowej oraz na przyjęcie prawdy, że źródłem istnienia społeczności ludzkiej i właściwego porządku społecznego jest Bóg.

¹² Jan XXIII, Encyklika *Pacem in Terris* (dalej PT), nr 9.

prośbą o zezwolenie mu na zamieszkanie w ich granicach. Fakt, że ktoś jest obywatelem określonego państwa, nie sprzeciwia się w niczym temu, że jest on również członkiem rodziny ludzkiej oraz obywatelem owej obejmującej wszystkich ludzi i wspólnej wszystkim społeczności”¹³.

Sobór Watykański II nie tylko umieścił prawo do migracji wśród praw człowieka, ale wskazał również na odpowiedzialnych za jego przestrzeganie oraz na sytuacje, które zmuszają wielu do skorzystania z tego prawa. Realizacja prawa do migracji w soborowej doktrynie uzależniona jest od kontekstu warunków egzystencjalnych, a więc od: niepewności codziennego życia człowieka i braku uszanowania jego godności¹⁴, właściwej człowiekowi potrzeby wyrównywania poziomu warunków życia¹⁵, zaspokajania podstawowych potrzeb człowieka¹⁶, a także od wpływu władz państwowych na regulowanie ruchów migracyjnych¹⁷. „Sprawiedliwość i słusność wymaga też, żeby ruchy ludnościowe, konieczne przy postępie ekonomicznym, tak się kształtowały, by życie jednostek i ich rodzin nie stawało się niepewne i zdane na łaskę losu. Jeśli zaś chodzi o robotników obcej narodowości czy też pochodzących z innego kraju, którzy przecież swoją pracą przyczyniają się do rozwoju gospodarczego ludności miejscowej lub danego kraju, należy w stosunku do nich unikać wszelkiej dyskryminacji w zakresie pracy i płacy”¹⁸. Politykom oraz odpowiedzialnym za kierowanie procesami społecznymi i ekonomicznymi Sobór z naciskiem wskazał konieczność przestrzegania „słusznego prawa osobowego do migracji”¹⁹. Jest ono w znacznym stopniu konsekwencją niemożności realizacji wrodzonego prawa człowieka do dysponowania dobrami materialnymi i duchowymi, które pozwoliłyby mu na szybszy rozwój osobowości i urzeczywistnianie posiadanych talentów²⁰. Soborowa Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* prawo do emigracji połączyła z prawem do imigracji, które jako czynnik składowy podstawowego prawa do emigracji

---

¹³ PT 25.

¹⁴ Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (dalej GS), nr 66.

¹⁵ Tamże, nr 63.

¹⁶ Tamże, nr 84.

¹⁷ Tamże, nr 87.

¹⁸ Tamże, nr 66.

¹⁹ Tamże, nr 65.

²⁰ Tamże, nr 26.

opiera się na powszechnym dobru wspólnym przewyższającym dobro danej społeczności lub grupy i winno służyć człowiekowi²¹.

W duchu Soboru Watykańskiego II instrukcja Kongregacji Biskupów *De pastoralis migratorum cura* z 1969 roku przedstawiła prawo do migracji jako prawo podstawowe i jako takie sprzężone z prawem do korzystania z dóbr materialnych oraz duchowych, przy pomocy których człowiek pełniej i szybciej ma szansę osiągnąć swoją doskonałość. Zapewnienie człowiekowi tych dóbr jest obowiązkiem władz państwowych i jednocześnie zadaniem każdego państwa wobec wszystkich swoich obywateli. „Skoro jednak państwo, ze względu na brak środków materialnych lub z racji zbyt dużej liczby obywateli, nie może zapewnić swoim mieszkańcom korzystania ze wspomnianych dóbr albo wprowadza warunki ubliżające godności człowieka, wtedy człowiekowi przysługuje prawo emigrowania i wybrania nowego domu poza granicami oraz szukania godnych człowieka warunków życia. Pełne takie prawo przysługuje nie tylko poszczególnym osobom, lecz także całym rodzinom”²². Jednocześnie „władza publiczna niesłusznie odmawiałaby prawa osobie ludzkiej, gdyby przeciwstawiała się lub czyniła przeszkody w emigracji (...), chyba, że dzieje się to z poważnych i prawdziwych racji dotyczących dobra wspólnego”.

W kontekście współczesnych problemów podziału rynku pracy Jan Paweł II w encyklice *Laborem exercens* przypomniał o przysługującym każdemu człowiekowi prawie do emigracji. Emigracja w poszukiwaniu pracy jest zjawiskiem, które przewija się w całych dziejach człowieka i które „wciąż się odnawia. Również obecnie posiada ono wielkie rozmiary z powodu komplikacji współczesnego życia. Człowiek ma prawo do opuszczenia kraju swego pochodzenia (...), ażeby szukać warunków życia w innym kraju”²³.

W 2004 roku Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących przy aprobachce Jana Pawła II wydała instrukcję *Erga migrantes caritas Christi*²⁴. Wczytując się w zamiar Papieskiej Rady, która chce, by instrukcja była „eklezyjalną

---

²¹ Tamże, nr 26.

²² Kongregacja Biskupów, Instrukcja *De pastoralis migratorum cura* (dalej DPMC), „Studia Polonijne” 4(1981), s. 59 – 86, nr 7.

²³ Jan Paweł II, Encyklika *Laborem exercens*, nr 23; por. Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy – 1985: Kobieta na emigracji*, w: Jan Paweł II, *Orędzia na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985 – 2005*, (red. W. Necel), Poznań 2009, s. 75.

²⁴ Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, Instrukcja *Erga migrantes caritas Christi* (dalej EMCC), Lublin 2008.

odpowiedzią na nowe zapotrzebowania duszpasterskie migrantów”²⁵, wyraźnie widać, że prawo do migracji jest nie tylko niekwestionowane, ale rozpisane w całej rozciągłości i w swojej wieloaspektowości tak w częściach doktrynalnych, jak i w części prawnoduszpasterskiej²⁶.

Prawo do migracji, jako podstawowe prawo człowieka mające swoje źródło w stworzeniu człowieka na obraz i podobieństwo Boga i w odkupieniu przez Jezusa Chrystusa leży również u podstaw refleksji Benedykta XVI na temat ruchów migracyjnych w dobie globalizacji i ich konsekwencji dla rozwoju stosunków międzyludzkich na początku XXI wieku²⁷.

Niepokoje polityczne i społeczne oraz w konsekwencji potęgujący się ruch migracyjny w pierwszych dwóch dekadach XXI wieku były swoistym katalizatorem wypracowania przez Papieską Radę ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących wspólnie z Papieską Radą *Cor Unum* instrukcji: *Przyjęcie Chrystusa w uchodźcach i przymusowo wypędzonych*²⁸.

Wiele odniesień do prawa do migracji znajduje się w Encyklikach społecznych papieży XX i XXI wieku, a także w ich nauczaniu oraz orędziach np. z okazji Światowych Dni Migranta i Uchodźcy²⁹, a także w wielu wystąpieniach i interwencjach poszczególnych dykasterii Kurii Rzymskiej i przedstawicieli Stolicy Apostolskiej³⁰.

Z uwagi na konieczność sprawiedliwego podziału dóbr Katechizm Kościoła Katolickiego przypomina prawo do emigracji i stwierdza, że „narody bogate są obowiązane przyjmować, o ile to możliwe, obcokrajowców poszukujących bezpieczeństwa i środków do życia, których nie mogą znaleźć w kraju rodzinnym. Władze publiczne powinny czuwać nad poszanowaniem prawa naturalnego, powierzając przybysza opiece tych, którzy go przyjmują”³¹.

²⁵ S. Hamao, dz. cyt. s. 5.

²⁶ Por. W. Necel, *Prawo migrant do specjalnego duszpasterstwa*, Warszawa 2012, s. 84 – 85.

²⁷ Benedykt XVI, Encyklika *Caritas in veritate*, nr 62.

²⁸ Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, Papieska Rada *Cor Unum*, Instrukcja *Przyjęcie Chrystusa w uchodźcach i przymusowo wypędzonych* (dalej *Przyjęcie Chrystusa*), Watykan 2013.

²⁹ Jan Paweł II. *Orędzia na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy* (opr. W. Necel), Poznań 2009; por. EMCC 29.

³⁰ Por. J. Balicki, *Imigranci i uchodźcy w Unii Europejskiej*, Warszawa 2012, s. 280 – 290.

³¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego* (dalej KKK), nr 2241.

Źródłem prawa do migracji jest godność człowiek zakorzeniona w życiu ludzkim, a więc ostatecznie w Bogu jako Stwórcy. Prawo to nie jest z nadania państwa czy też zadekretowania przez władze publiczne. Jest ono powszechne i nienaruszalne, nie można się go wyrzec. Odpowiada wymogom osoby ludzkiej i jest komplementarne w stosunku do prawa do utrzymania siebie i swojej rodziny oraz do zapewnienia bezpieczeństwa oraz warunków godziwego rozwoju³². Powinno być więc respektowane przez wszystkich, gdyż fundamentem praw i obowiązków człowieka jest godność osoby ludzkiej.

Kościół rzym-katolicki proklamuje prawo do migracji i apeluje o jego przestrzeganie. Współczesne ruchy migracyjne zarówno w skali międzykontynentalnej i międzypaństwowej, ale i o charakterze lokalnym są pilnie obserwowane i analizowane przez poszczególne organa Stolicy Apostolskiej, która „pragnie odpowiedzieć przede wszystkim na nowe zapotrzebowania duchowe i duszpasterskie migrantów oraz przemieniać coraz bardziej doświadczenie migracyjne w nośnik dialogu i głoszenia chrześcijańskiego orędzia”³³. Warto podkreślić, że w swoim nauczaniu Kościół zwraca uwagę na wszystkich migrantów, niezależnie od wyznania, koloru skóry, kraju pochodzenia czy przyczyn migracji. W każdym migrancie szanuje jego godność wynikającą ze stworzenia na obraz i podobieństwo Boga.

Wskazując na prawo do migracji, imigracji i emigracji, jako na prawo podstawowe człowieka Kościół zwraca uwagę, że przestrzeganie tego prawa jest nie tylko obowiązkiem rządzących czy polityków, ale że nikt ani żadna organizacja nie może czuć się dzisiaj zwolniona w przygotowaniu do przyjęcia i samego przyjęcia przybysza w warunkach godnych człowieka. We wskazaniach Kościoła odnośnie przestrzegania prawa do migracji jako prawa podstawowego każdego człowieka przewijają się jeszcze dwa ważne dla Kościoła, jako Wspólnoty Jezusa Chrystusa wątki, a mianowicie ruchy migracyjne sprzyjają i rozwijają dialog ekumeniczny oraz zacieśnianiu kontaktów z nieochrzczonymi³⁴.

---

³² Por. Papieska Rada *Iustitia et Pax*, *Kompendium nauki społecznej Kościoła*, Kielce 2005, nr 152 – 154.

³³ EMCC 3.

³⁴ Tamże, nr 39 – 43.

3. Prawo do nie emigracji

Podkreślając godność człowieka wynikającą z faktu, że jest on stworzony na obraz i podobieństwo Boga oraz wskazując na fundamentalną prawdę, że „człowiek jest drogą Kościoła”³⁵ trzeba pamiętać, że każdy ma prawo do emigracji „w celu lepszej realizacji swych umiejętności oraz aspiracji i planów (...) jak również prawo do nie emigrowania, czyli do możliwości realizowania swych słusznych praw i potrzeb w kraju pochodzenia”³⁶. Władze państwowe każdego kraju winny prowadzić politykę migracyjną „która odpowiada dobru wspólnemu”³⁷ danej społeczności państwowej mając jednocześnie na uwadze dobro wspólne całej ludzkości³⁸.

Instrukcji *De pastoralis migratorum cura* proklamując prawo do migracji wskazała jednocześnie na względne korzystanie z tego prawa i przypomniała, że „obywatele powinni pamiętać, że jest ich prawem i obowiązkiem, którego uznawanie jest także powinnością władz państwowych, przyczynianie się do prawdziwego rozwoju własnej społeczności zgodnie ze swoimi możliwościami. „W krajach zwłaszcza słabo rozwiniętych gdzie pilnie trzeba spożytkować wszelkie zasoby, na poważne niebezpieczeństwo wystawiają dobro wspólne ci, którzy zwłaszcza mając uzdolnienia intelektualne i duże możliwości działania, poddają się chęci i pokusie migrowania. Tacy bowiem pozbawiają własne społeczeństwo pomocy bądź materialnej, bądź moralnej, której ono potrzebuje”³⁹.

Prawa do nie emigracji zakłada w pierwszym rzędzie wspieranie swojego kraju na drodze rozwoju podkreślając, że pierwszorzędnym prawem człowieka jest prawo do życia we własnej ojczyźnie oraz realizowanie w niej swych słusznych praw i potrzeb⁴⁰. W ten sposób solidarność, współpraca, współzależność międzynarodowa i sprawiedliwy podział dóbr są fundamentalnymi elementami które winny się być wszczepiane w społeczności etniczne i narodowe znaczone silnym natężeniem pragnienia emigracji. Prawo do emigracji pozostaje jednak w każdym

---

³⁵ Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis*, nr 14.

³⁶ EMCC 29.

³⁷ Tamże.

³⁸ GS 65.

³⁹ DPMC 8.

⁴⁰ Por. EMCC 29.

przypadku, gdy chodzi o jakiegokolwiek prześladowanie polityczne, rasowe, etniczne czy kulturowe.

Wskazując na konieczność pogłębionego spojrzenia na prawo do nie emigracji Stolica Apostolska jest świadoma, że jest to stosunkowo proste w opisie, jednak nie zawsze w zastosowaniu⁴¹. Wobec krajów emigracyjnych należy wypracować politykę ekonomicznego wsparcia, która zniosłaby w krajach biednych rozwijających się wszelki protekcjonizm oraz korupcję. Na szczeblu ogólnoswiatowym konieczne jest wskazywanie na przestrzeganie praw człowieka co pociąga za sobą rozwój instytucji demokratycznych i ich ochronę oraz powstanie systemowych gwarancji sprawiedliwości i zabezpieczenie członków danej społeczności. Innym elementem jest troska o efektywną politykę promującą pokój. Zakłada to jednak choćby kontrolę czy wreszcie zaniechanie sprzedaży broni przez kraje rozwinięte do krajów biedniejszych i rozwijających się. Ważny jest również wzrost demograficzny poszczególnych wspólnot etnicznych i narodowych. Zakłada on jednak walkę z ubóstwem i planowanie rodziny respektujące godność małżonków i rodziców. W procesie wychodzenia z kryzysu emigracyjnego ważną rolę odgrywa współpraca w międzynarodowymi organizacjami finansowymi oraz zajmującymi się migracjami.

Nie istnieje jednak jeden prosty sposób rozwiązania problemów migracyjnych. Wskazywane elementy muszą być integralnie włączone w politykę dotyczącą imigrantów, uchodźców i przymusowo przesiedlonych tak, by wskazywały na solidarność wobec wszystkich migrujących oraz na otwartość wobec ich problemów. Magisterium Kościoła konsekwentnie wskazuje na rosnącą różnicę między krajami bogatymi a biednymi oraz na wszystkie związane z tym problemy. Ojciec św. Franciszek w *Evangelium gaudium* przestrzega, że „słusznych postulatów społecznych związanych ze sprawiedliwym podziałem dóbr, włączeniem społecznym ubogich i prawami człowieka nie można tłumić pod pozorem budowania zgody <<przy biurku>> lub kruchego pokoju jedynie dla uprzywilejowanej mniejszości. Godność osoby ludzkiej i dobro wspólne są ponad spokojem tych, którzy nie chcą się wyrzec swoich przywilejów. Gdy naruszane są te wartości, konieczny jest głos prorocki”⁴².

---

⁴¹ Por. J. Balicki, dz. cyt., 251 – 300.

⁴² Franciszek, Adhortacja *Evangelium gaudium*, nr 218.

Brak gwarancji przestrzegania prawa do nie emigrowania nie oznacza, że chcący emigrować musi pozostać w kraju ograniczającym wolność wbrew swojej woli. Wobec współczesnych ruchów migracyjnych obserwuje się dwie tendencje. Państwa demokratyczne, inspirowane się w kształtowaniu swojego systemu polityczno-społecznego Powszechną Deklaracją Praw Człowieka prawo do emigracji idzie w parze z prawem do udzielenia azylu tym, którzy efektywnie są pozbawieni podstawowych praw. Natomiast państwa rozwijające się kreują u siebie politykę zamknięcia i ograniczania napływu migrantów i azylantów⁴³. Dlatego też „Kościół zachęca do zatwierdzania międzynarodowych narzędzi prawnych, które mają służyć obronie praw migrantów, uchodźców i ich rodzin, i poprzez swoje rozmaite instytucje i stowarzyszenia zapewnia owa pomoc prawną, która staje się coraz bardziej potrzebna”⁴⁴.

4. Prawo do życia w ojczyźnie i do obywatelstwa

Wskazując na prawo do emigracji jako na prawo podstawowe człowieka będące pochodną godności autorzy Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka w kontekście ruchów migracyjnych występujących na wszystkich kontynentach zauważyli, że z prawem do migracji łączy się prawo powrotu do ojczyzny: „każdy człowiek ma prawo opuścić jakikolwiek kraj, włączając w to swój własny, i powrócić do swojego kraju”⁴⁵. Zgodnie z zapisem Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka nikogo nie można fizycznie czy moralnie zmuszać do opuszczenia ojczystego kraju⁴⁶.

Encyklika *Pacem in terris* wśród podstawowych praw człowieka umieścił również przynależne każdemu człowiekowi nienaruszalne prawo do „pozostawania na obszarze swego własnego kraju”⁴⁷. Prawo do życia w ojczyźnie pociąga za sobą prawo do obywatelstwa⁴⁸. Nie wolno nikogo „samowolnie pozbawić obywatelstwa, ani

⁴³ Por. P. F. Bentoglio, dz. cyt., s. 179.

⁴⁴ Benedykt XVI, Orędzie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 2007: *Rodzina migrująca*.

⁴⁵ PDPC art. 13 p. 1 – 2.

⁴⁶ Tamże art. 9.

⁴⁷ PT 25.

⁴⁸ Tamże, art. 15 p. 1. Obywatelstwo określa się jako przynależność osoby do określonego państwa, na mocy której osoba zaciąga określone prawa i obowiązki wobec państwa, a państwo wobec osoby. Człowiek nabywa obywatelstwo poprzez urodzenie (*ius soli* i *ius sanguinis*) lub poprzez naturalizację, urodzenie (w przypadku znalezienia dziecka gdy rodzice są nieznanymi), poprzez reintegrację, repatriację

nikomu odmawiać prawa do zmiany obywatelstwa”⁴⁹. Jeżeli obywatelstwo zdefiniuje się jako więź prawną łącząca osobę fizyczną z danym państwem, na mocy której jednostka ma określone prawa i obowiązki wobec państwa, a państwo – analogicznie – ma obowiązki i prawa wobec jednostki to należy za Katechizmem Kościoła Katolickiego wskazać, że „miłość ojczyzny i służba dla niej wynikają z obowiązku wdzięczności i z porządku miłości. Podporządkowanie prawowitej władzy i służba na rzecz dobra wspólnego wymagają od obywateli wypełniania ich zadań w życiu wspólnoty politycznej”⁵⁰.

Pasterze Kościoła mocą swojego pasterskiego urzędu, zobowiązani są do nieustannego apelowania, że „rodzina ma prawo istnieć i rozwijać się jako rodzina”⁵¹, a władze publiczne winny wypracować politykę nie dyskryminującą rodzinę w jej ojczyźnie „w kwestiach prawnych, gospodarczych, społecznych i finansowych”⁵².

5.Zakończenie

Kościół w swojej wieloaspektowej trosce apostołskiej staje przy każdym, kto podejmuje decyzję o emigracji czy ucieczki jak i przy tym, który korzysta z prawa do nie opuszczania swojej ojczyzny. Stolica Apostolska w swoim nauczaniu wyczuła na wszelakiego rodzaju problemy jakie przeżywa emigrujący w okresie podejmowania decyzji o emigracji, w czasie jej trwania jak i miejscu zatrzymania i osiedlenia. Swoją troską obejmuje Kościół nie tylko migrujących, ale również ich współmałżonków oraz rodziny.

Prawo do migracji – prawo do nie emigracji

Kościół w swojej wieloaspektowej trosce apostołskiej staje przy każdym, kto podejmuje decyzję o emigracji czy ucieczki jak i przy tym, który korzysta z prawa do

---

lub prawo opieki (w przypadku dzieci, które utraciły obywatelstwo danego kraju wskutek oświadczenia rodziców).

⁴⁹ Tamże, art. 15 p. 2

⁵⁰ *Katechizm Kościoła Katolickiego* nr 2239.

⁵¹ *Karta Praw Rodziny*, art. 6.

⁵² Por. Tamże, art. 9.

nie opuszczania swojej ojczyzny. Stolica Apostolska w swoim nauczaniu wyczuliła na wszelakiego rodzaju problemy jakie przeżywa emigrujący w okresie podejmowania decyzji o emigracji, w czasie jej trwania jak i miejscu zatrzymania i osiedlenia. Swoją troską obejmuje Kościół nie tylko migrujących, ale również ich współmałżonków oraz rodziny.

Słowa klucze:

Kościół, migrant, przybysz, ojczyzna, obywatelstwo

The right to migrate - the right not to emigrate

The Church in its multifaceted apostolic concern is with everyone who decides to emigrate or flee and also the one who exercises the right to not leave their homeland. The Holy See in its teachings sensitizes us to all kinds of problems which afflict emigrants during the process of making a decision about emigration, during the emigration time and in the place of stopping and settlement. The Church with its care covers not only the migrant but also their spouses and families.

Keywords:

Church, migrant, newcomer, homeland, citizenship